

Η ΖΑΚΥΝΘΙΝΗ ΜΑΣΚΑ, ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ ΠΡΟΛΕΓΜΕΝΑ

Αγαπητές κυρίες και κύριοι, αγαπητοί φίλοι,

Κατ αρχάς, θεωρώ σημαντική για μένα την πρόσκληση και παρουσία μου σε αυτόν τον εναρκτήριο χαιρετισμό μιας θαυμάσιας φωτογραφικής-εικαστικής έκθεσης εδώ, στο Μουσείο Σολωμού και επιφανών Ζακυνθίων, καθώς η μάσκα, ιδιαίτερα η ζακυνθινή μάσκα, έπαιξε σημαντικό ρόλο από τα νεανικά μου χρόνια των πρώτων καλλιτεχνικών διεκδικήσεων. Το 1975, με αφορμή την επανεκκίνηση της Συνάντησης Μεσαιωνικού και Λαϊκού Θεάτρου στη Ζάκυνθο, μια σπουδαίας πολιτιστικής δράσης που στήθηκε αρχικά από το ανήσυχο πνεύμα του αείμνηστου Κ. Πορφύρη το 1965 και 1966, και εν συνεχεία διακόπηκε καθ' όλη τη διάρκεια της δικτατορικής Επταετίας, όντας μέλος κι εγώ της νέας Ομάδας που στήριζε τις εκδηλώσεις, ανέλαβα να επανασχεδιάσω το λογότυπο – σφραγίδα της Συνάντησης, με κεντρικό θέμα τη Μάσκα και οδηγό το προηγούμενο σχέδιο του Πορφύρη. Παράλληλα με το υπεύθυνο αυτό έργο, η επαφή μου, όπως και όλων όσων συμμετείχαμε στις καλλιτεχνικές δράσεις, δίπλα στις μασκοφόρες λαϊκές κομπανίες των ντόπιων Ομιλιών και τους ξένους καλλιτεχνικούς θιάσους που παρουσιάζαμε δημόσια στις πλατείες της Χώρας και τα χωριά του νησιού, μου έκανε οικεία την ανέκφραστη αλλά και τόσο συγκεκριμένη κάθε φορά προσωπικότητα της θεατρικής μάσκας. Λίγο αργότερα, το 1977 προς 1978, αποφάσισα να διεκδικήσω στην πρώτη μου κινηματογραφική ταινία, τη ΧΡΥΣΟΜΑΛΛΟΥΣΑ, την πολλαπλή χρήση της παραδοσιακής μάσκας της Ομιλίας σαν κάλυψη αλλά και δραματουργική ανάγνωση μέσω αυτής των πρωταγωνιστών του έργου, των γυναικών αλλά κυρίως των ανδρικών χαρακτήρων. Διατηρώ με επιμέλεια πάντα, τη μουσειακή πλέον χειροποίητη μάσκα του δάσκαλου ερμηνευτή της ηρωίδας ΧΡΥΣΟΜΑΛΛΟΥΣΑΣ, δημιουργία της εξαιρετικής εικαστικής Κατερίνας Χαριάτη. Τέλος, αρκετά νωρίτερα, μέσα δεκαετίας του '60, στις αποκριάτικες νεανικές μας καθόδους στο νησί, με εύφορη αγωνία προσπαθούσα να ανακαλύψω συγγενείς ή οικογενειακούς φίλους και φίλες, πίσω από τις μάσκες που στροβιλιζόνταν ολόγυρα, χαριτωμένα και ματαιόδοξα, στα ελάχιστους τότε διαθέσιμους χορευτικούς χώρους του ζακυνθινού καρναβαλιού, όπως το Πνευματικό Κέντρο ή το τότε ΑΚΡΟΠΟΛ. Η διαρκής, αέναη γοητεία του κρυμμένου και απρόβλεπτου, η επιθυμία να γνωρίσεις αυτό ακριβώς, το άγνωστο «άλλο».....

Η μάσκα, σαν προσωπείο, έχει μια βαθιά χρονική παράδοση, τουλάχιστον στο χώρο της αρχαίας θεατρικής δημιουργίας. Πιθανότατα, η χρήση της κατάγεται από τη διονυσιακή λατρεία όμως σταδιακά, από τελετουργικό εργαλείο, καθιερώθηκε ένα ισχυρό θεατρικό μέσο. Η επικάλυψη αυτή του προσώπου του ηθοποιού – ερμηνευτή, ενίσχυε σαν ηχείο τον όγκο της φωνής του (τόσο απαραίτητος για τους μεγάλους τότε και ανοιχτούς θεατρικούς χώρους), παρήγαγε πλέον μια εκφραστική ποικιλία και

διευκόλυνε απόλυτα στις επιλογές των γυναικείων ρόλων, πάντα από άνδρες ερμηνευτές.

Η διαδρομή της εν συνεχεία μέσα στους αιώνες είναι ποικίλη και σύνθετη, καθώς πέραν από την καλλιτεχνική της διαχείριση, σε διαφορετικές κοινωνίες και πολιτισμούς αποτέλεσε έντεχνη επικάλυψη και προστασία της εκάστοτε εξουσίας, κοσμικής ή και εκκλησιαστικής, αλλά και άμυνα των αντιτιθέμενων κοινωνικών ομάδων. Η ιστορική αναφορά και χρήση της, έως και σήμερα στην Βενετσιάνικη πολιτιστική κουλτούρα, είναι τρανό παράδειγμα της διαχρονικής αξίας της.

Ως μη ειδικός ιστορικός μελετητής και παραβλέποντας την εξάπλωση της μάσκας σε όλους τους Πολιτισμούς σαν θεϊκό, νεκρικό ή σκηνικό προσωπείο, από τη μακρινή Ανατολή, τα βάθη της Αφρικής έως και τις περισσότερες Ευρωπαϊκές χώρες, θα περιοριστώ στα της Ζακύνθου και πως πιθανότατα, κοινωνιολογικά αλλά και καλλιτεχνικά, η μάσκα έγινε ένα από τα σημεία αναφοράς της πολιτιστικής παράδοσης του νησιού μας. Αρχικά, τα καλλιτεχνικά μας δρώμενα:

Μετά τον 16^ο αιώνα, με τις ενετικές και λοιπές εποικίσεις του κατ'επανάληψη λεηλατημένου και ερειπωμένου νησιού, έφτασαν και εδώ, στη Ζάκυνθο, τα θεατρικά στοιχεία και τα ιταλικά πρότυπα της Κομέντια ντελ Άρτε. Μαζί τους, και η γοητεία του χρηστικού θεατρικού προσωπείου.

Δεν άργησαν τα αρχικά απλοϊκά γλεντοκοπήματα των ζακυνθινών να έρθουν σε δημιουργική μείξη με το Κρητικό Θέατρο των Κρητών προσφύγων, που κατέφυγαν εδώ μετά την πλήρη τουρκική κατάληψη της Κρήτης το 1669. Ο στίχος μπήκε πια στη ζωή και την έμπνευση των λαϊκών ανθρώπων και οι ποικίλες ζακυνθινές συντεχνίες άρχισαν να διεκδικούν τις σύντομες πλην όμως εύφορες ή και σκαμπρόζικες δημόσιες παραστάσεις τους, μέσα στο πνεύμα της αποκριατικής ελευθεριότητας και τη μελωδική δύναμη του δεκαπεντασύλλαβου, μια διέξοδο από την καθημερινή πίεση κι ένα άλλοθι για όποιο κοινωνικό σχόλιο ταυτόχρονα, τις ονομαστές και τόσο χαρακτηριστικές ζακυνθινές «Ομιλίες».

Οι κέρινες (για ευκολία) αρχικά μάσκες εξελίχτηκαν με διάφορα υλικά, δέρμα ή πανί και πλέον έγιναν το αναγκαίο επικάλυμμα για τους ερασιτέχνες ηθοποιούς και κυρίως τους γυναικείους ρόλους που ερμηνεύονταν από νέους ή άλλους της κομπανίας, με ψιλή όμως φωνή. Καθώς ο Έρωτας υπήρξε ένα βασικό χαρακτηριστικό των παραδοσιακών Ομιλιών, η γυναίκα-συμπρωταγωνίστρια χρειαζόταν πάντα την ανάλογη προσωπίδα του ερμηνευτή της, κόντρα στον πατέρα ή στον αφέντη που την αντιμάχονταν, αλλά και για να καλύπτεται ο συχνά στοχευμένος σατυρικός στίχος του επώνυμου ή ανώνυμου λαϊκού δημιουργού. Έτσι, ο δεκαπεντασύλλαβος ομοιοκατάληκτος λόγος αντηχούσε ελεύθερα κι έντονα με το διασκεδαστικό του περιεχόμενο και τις καλυμμένες αλλά αναγνωρίσιμες αναφορές στα ποικίλα ελαττώματα της τρέχουσας εξουσίας....

Μια χρήση προσωπίου που λειτουργούσε μέχρι κάποια χρόνια στην παραδοσιακή παρουσίαση των υπαίθριων Ομιλίων στο νησί αλλά ακυρώθηκε πλέον στη σημερινή παρουσίαση των λαϊκών έργων, αφότου οι ερμηνευτές διεκδίκησαν μια άμεση οπτικά, πιο εκφραστική κατά την κρίση τους, επαφή με το κοινό των θεατών τους.

Αντίστοιχα στη Χώρα και στους αποκριάτικους εδώ, αριστοκρατικούς ή και αστικούς χορούς, οι γιορτινές μάσκες κάλυπταν εύκολα κρυμμένες επιθυμίες και παράνομες σχέσεις, καθώς επώνυμοι και ανώνυμοι καλεσμένοι, μεταμφιεσμένοι και μασκοφόροι, ζούσαν την γλαφυρή εορταστική περίοδο μιας ταξικά διαμορφωμένης κοινωνίας.

«Μάσκερες από το Λούρο / κυνηγούν τον Πρεβεδούρο,/ Μάσκερες από τ'Αργάσι/ κυνηγούν τον Πελεκάση»

Να ένα παιγνιώδες τετράστιχο, αναφορά στον απρόσωπη επικάλυψη των μασκοφόρων ζακυνθινών προγόνων μας. Τις ποικίλες χρήσεις της μάσκας μέσα σε μια μακρά χρονική περίοδο και την κοινωνιολογική τους ερμηνεία, περιέγραψαν στα κείμενα τους διάφοροι λόγιοι, επώνυμοι επισκέπτες και μελετητές της ζακυνθινής γης. Αποσπασματικά, θα σας αναφέρω ελάχιστα δείγματα από τις πλούσιες σε περιεχόμενο και ακρίβεια αναφορές τους:

Προσωπίς ή μορέττα ή μάσκαρα ή βόλτο ή μπαρμπούτα. Ονομασίες που διατηρήθηκαν για χρόνια στην τοπική κοινωνία. Ο λόγιος **Σπυρίδων Δε Βιάζης** περιγράφει, αποσπασματικά, το 1896:

«Επί Ενετοκρατίας, η προσωπίς ή μορέττα ή μάσκαρα ή βόλτο, ως κοινώς ελέγετο, δεν ήτο μόνον προνόμιον των Απόκρεων, αλλά εφέρετο ελευθέρως καθ' ημέραν και κατά πάσαν εποχήν.

Το καθημερινόν τούτο είδος της μεταμφιέσεως ήτο προσωπίς απλώς, ή είδος επανωφορίου μετά καλύμματος της κεφαλής, ή προσωπίς μελανή εκ μετάξης ή εκ χλαίνης, άτινα εκαλούντο μπαούτα ή μπαρμπούτα.

Το έθος τούτο επεκράτη και εν Βενετία, ήτις εφημίζετο δια τας μεταμφιέσεις.

Εν Ζακύνθω όμως εκ του καθημερινού τούτου μεταμφιεσμού, πολλαί προήρχοντο καταχρήσεις, καθότι βλέπομεν ότι εις τα βιβλία των προκηρύξεων τα σωζόμενα εις το ενταύθα αρχειοφυλακείον, οι κατά καιρούς Προβλεπταί ηναγκάζοντο δια προκηρύξεως να εμποδίζωσι τον μεταμφιεσμόν «προς άρσιν του σκανδάλου»....

Ο **Βερνάρδος Σμιτ**, το 1899 στην εξαιρετική του αναλυτική καταγραφή « Η νήσος Ζάκυνθος, εντυπώσεις και εμπειρίες», σημειώνει:

«.....Για τις γυναίκες και τα κορίτσια της Ζακύνθου, το Καρναβάλι αντιπροσώπευε μια περίοδο διασκέδασης, την οποία περίμεναν με ανυπομονησία. Τις ημέρες

εκείνες, κάτω από την προστασία που πρόσφεραν οι μάσκες, οι γυναίκες έβγαιναν από την ανατολικού τύπου απομόνωσή τους και απολάμβαναν πλήρη ελευθερία. Κυκλοφορούσαν στο φως της ημέρας μέσα στην κοσμοσυρροή και επέτρεπαν σε άνδρες να περπατούν μαζί τους πιασμένοι από το χέρι.

..... Αναλογιζόμενος κανείς την ανυπομονησία, με την οποία το καταπιεζόμενο από τα δεσμά των αυστηρών ηθών, ασθενές φύλο περιμένει την περίοδο αυτή που του δίνει ελευθερία κινήσεων, δε θα εκπλαγεί από την εμφάνιση, τουλάχιστον στο Θέατρο, μασκοφορεμένων γυναικών λίγες μόλις εβδομάδες μετά την εορτή των Θεοφανείων. Όμως, η πραγματικά μεγάλη συγκέντρωση των μασκοφόρων λαμβάνει χώρα κατά τις τελευταίες ημέρες του Καρναβαλιού, όταν κάνουν την εμφάνισή τους και μεταμφιεσμένοι άνδρες.»

Λίγο αργότερα, ο Αρχιδούκας **ΛΟΥΔΟΒΙΚΟΣ ΣΑΛΒΑΤΟΡ**, στο πολύτιμο «ZANTE» του 1904, επεξηγεί αναλυτικά:

«Στα χρόνια της Ενετοκρατίας, άρχιζε το καρναβάλι με το μασκάρωμα στη δεύτερη μέρα μετά τα Φώτα και τελείωνε την τελευταία ημέρα της Αποκριάς. Η κυβέρνηση του Ιονίου Κράτους όμως περιόρισε το Καρναβάλι μόνο στις τελευταίες 15 ημέρες του. Αυτός ο νόμος ισχύει ακόμα, αλλά οι μάσκες αρχίζουν από την Πέμπτη της προτελευταίας εβδομάδας [Τσικνοπέμπη] και σαν συνέπεια αυτού, διαρκούν οι μεταμφιέσεις μόνο έντεκα ημέρες.

....Οι μεταμφιεσμένες γυναίκες ονομάζονται μάσκαρες, οι μεταμφιεσμένοι άνδρες ντοπτόροι. Τις πρώτες τις χαιρετούν σαν *Siora* μάσκαρα, τους δεύτερους σαν *Sior* ντοπτόρε.

....Στα δύο Καζίνα (όπως ονομάζονται οι λέσχες), χορεύουν όλη την Αποκριά κάθε ημέρα, από τις 3 έως τις 5 το απόγευμα και από τις 8 μέχρι τις 12 τη νύχτα. Πιο ζωηρές είναι οι βραδινές χορευτικές διασκεδάσεις, επειδή σ' αυτές τις ώρες προσέρχονται οι ωραιότεροι μεταμφιεσμένοι..... Οι μάσκαρες και οι ντοπτόροι συνηθίζουν να παρουσιάζονται γεμάτοι πνεύμα και δηκτικά αστεία. Επίσης οι κυρίες με τις κόρες τους φροντίζουν να μη χάσουν όλην αυτή τη διασκέδαση....

....Οι μεταμφιεσμένοι παίζουν τα δράματα: *Ερωφίλη*, *Χρυσαιγή*, *Τα κακά του Απολλώνιου εν Τύρω* και το θεατρικό έργο *Γαϊδουροκαβάλα*. Χορεύουν επίσης και το γαϊτανάκι. Οι μάσκαρες, χορεύοντας κατά ζεύγη, συμπλέκουν τις κορδέλες και μετά, ενώ διαρκεί ο χορός ξεπλέκουν τις κορδέλες και τις φέρνουν στην αρχική τους κατάσταση..... Στα καζίνα διοργανώνουν επίσης τις γνωστές φέστες. Ο χορός αρχίζει στις 10 η ώρα και σταματάει το πρωί με το χάραμα, γιατί εφαρμόζουν αυτό που είναι γνωστό ως «παράταση» ή «επιμήκυνση», δηλαδή ένας δεύτερος χορός που διαρκεί μέχρι το σκάσιμο της μέρας

...Οι καλεσμένοι και οι μη καλεσμένοι, κάποια στιγμή σηκώνονται από τα τραπέζια τους και πηγαίνουν από τραπέζι σε τραπέζι και εύχονται αμοιβαίως να αξιωθούν του χρόνου να φάνε στο ίδιο τραπέζι. Οι μεταμφιεσμένοι προσκεκλημένοι παίρνουν μέρος ομοίως στο γεύμα της φέστας και οι άλλοι προσπαθούν να τους αναγνωρίσουν κάτω από τις μάσκες τους, που κατά το ήμισυ είναι φτιαγμένες από πανί. ... Όταν τελειώσει το φαγητό, ξεκινάει ο χορός».

Να λοιπόν, που η ευφάνταστη ανωνυμία της Μάσκαρας διατρέχει αιώνες μέχρι και σήμερα, την αποκριάτικη ευφορία της ζακυνθινής κοινωνίας.

Τέλος, ένα αποσπασματικό κοινωνιολογικό σχόλιο του χαλκέντερου Λεωνίδα Ζώη, από την «ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΖΑΚΥΝΘΟΥ» του 1955:

«...Δια τον Ζακύνθιον, η διασκέδασις είναι ή δευτέρα τροφή του. Τοσούτον απορροφά αυτόν η διασκέδασις, ώστε κατά τας στιγμάς αυτής λησμονών και πάθη και έχθρας, συγκεντρώνει απάσας τας δυνάμεις του δια ν' απολαύση ταύτας όσο το δυνατόν περισσότερον.... Κατά τας Απόκρεω, ο Ζακύνθιος εργάζεται διά να διασκεδάζη, ταλαιπωρείται και κόπτεται δια να διασκεδάζη, σκέπτεται δια να διασκεδάζη και αυτός ακόμη ο θάνατος είναι δι' αυτόν μέσον διασκεδάσεως.

Εκ των κυριωτέρων λαϊκών διασκεδάσεων ήτο τό Καρναβάλι - Carnevale. Τούτο επί Βενετοκρατίας, η οποία αρκετά ίχνη κατέλιπεν εις Επτάνησον της κοινωνικής ζωής της, ήρχιζεν αμέσως μετά τα Χριστούγεννα και κατόπιν την 8ην Ιανουαρίου μέχρι του μεσονυκτίου τής Κυριακής της Τυροφάγου.

Και επί [Αγγλικής] Προστασίας εξηκολούθησεν η αυτή διάρκεια. Πλην όμως, είχεν απαγορευθεί να περιφέρονται την νύκτα ανά τας οδούς προσωπιδοφόροι, υποχρεούμενοι ούτοι κατά το εσπέρας είτε ν' αποσύρονται εις τα ίδια, είτε ν' αφαιρούν τας προσωπίδας προς πρόληψιν παρεκτροπών ή εγκλημάτων. Μόνον κατά τούς τελευταίους χρόνους της Προστασίας, επετρέπετο εις τας γυναίκας να μεταβαίνουν το εσπέρας προσωπιδοφόροι εις τους χορούς, αλλά κατ' ευθείαν εκ της οικίας των εις το μέρος, όπου εδίδετο ο χορός.

...Μετά την Ένωσιν, προσωπιδοφόροι γυναίκες κοινώς μάσκαρες περιεφέροντο μετά μεσημβρίαν είτε ανά τας οδούς, είτε μεταβαίνουσαι εις τα φ ε σ τ ί ν ι α, εις τα β ε λ ι ό ν ι α και τας κ α β α λ κ ί ν α ς, δια να χορεύουν και διασκεδάζουν, παρατεινομένων των χορών μέχρι βαθείας νυκτός».

Παράλληλα στη Ζάκυνθο, με αφορμή τα έθιμα του καρναβαλιού και τις ποικίλες βιωματικές αναφορές της κάθε κομπανίας, η παρουσίαση του λαϊκού θεάτρου Δρόμου τόσο στη Χώρα όσο και στην ύπαιθρο του Κάμπου και των ορεινών οικισμών,

ανέδειξε με τη θεατρική χρήση της μάσκας, μια γκροτέσκα αλλά και διασκεδαστική επικάλυψη δίπλα στα κωμικά φανταχτερά κοστούμια, που επέτρεπε την αλογόκριτη έκφραση των ερασιτεχνών ερμηνευτών πέραν από ηθικά ή κοινωνικά πλαίσια.

Καθώς αποκλειστικό θέμα μας δεν είναι οι παραδοσιακές ομιλίες ή οι παράλληλες αστικές καλλιτεχνικές εκδηλώσεις, επανέρχομαι στη δυναμική έκφραση της ίδιας της μάσκας που υπογραμμίζει την έμπνευση και την ποιότητα του δημιουργού κατασκευαστή της, και που στην ενδυματολογική συμπλήρωση των θεατρίνων ή και των ποικίλων χρηστών της, φώτιζε με τα χαρακτηριστικά της την ερμηνευτική τους συμπεριφορά.

Οι σύντομες αυτές επισημάνσεις για τη ζακυνθινή πολιτιστική παράδοση, αποτελούν πλέον ιστορικά δεδομένα της θεατρικής μάσκας και υπογραμμίζουν τον σημαντικό ρόλο ενός χρηστικού μορφολογικού αντικειμένου, ιδιαίτερα σε εποχές που τα σύγχρονα ηλεκτρονικά μέσα δεν αντιμάχονταν την ανθρώπινη δημιουργική δραστηριότητα, την αναζήτηση της μεταμόρφωσης και του μυστηρίου.

Ολοκληρώνοντας τον χαιρετισμό μου ενόψει της θαυμάσιας έκθεσης, γύρω μας, θα ήθελα να υπενθυμίσω την ιδιαίτερη εμπειρία όλων μας από την επί ικανό χρόνο χρήση ιατρικής μάσκας για την αναγκαία προφύλαξη από τον κορωνοϊό, μια μερική κάλυψη του προσώπου που ανέδειξε όμως περίτρανα την επισφαλή συχνά αναγνώριση των χαρακτηριστικών ή και των διαθέσεων του συνομιλητή, απέναντι μας. Η πρόσφατη αυτή εμπειρία, κρίνω πως ενίσχυσε εντυπωσιακά την ιδιαιτερότητα των όποιων σημείων παρέμειναν ακάλυπτα από το ανάλογο προσωπείο, όπως τα μάτια, το στόμα ή και τα μαλλιά, αφήνοντας τη φαντασία κάθε φορά ελεύθερη να συμπληρώνει τον ανάλογο τόνο της φωνής του ομιλούντος. Μια επιβεβλημένη πρόσφατη υγιεινή προστασία που εμπειρείχε κατ'ανάγκη την συχνή απόκρυψη των συναισθημάτων και των συμπεριφορών. Μια εξωτερική χρηστική μάσκα, προσωπείο ίσως της εσωτερικής μάσκας που διεκδικεί πάντα ο καθένας μας.

Σχόλιο που καταδεικνύει περίτρανα τη μοναδικότητα που παράγει η μάσκα τοποθετημένη πάνω σ'ένα πρόσωπο, άρα και την ευθύνη του εκάστοτε καλλιτέχνη που θα επωμιστεί τη χρήση μάσκας, να υιοθετήσει μια ξένη αρχικά, απατηλή συμπεριφορά, οικεία πάντα ηθογραφικά στοιχεία της ζακυνθικής θεατρικής παράδοσης, λόγιας και λαϊκής.

Η μάσκα τελικά, επικαλύπτει και αποκρύπτει. Επιβάλλει έναν δικό της διάλογο, συμπληρωματικό ή επεξηγηματικό του χαρακτήρα που εκπροσωπεί.

Όπως αναδεικνύει και η τόσο επίκαιρη φωτογραφική έκθεση του Διονύση Ραυτόπουλου, τα μάτια που έχουν αποτυπωθεί γύρω μας στα ιδιαίτερα εικαστικά τους προσωπεία, διεκδικούν την αντίστοιχη δική μας ματιά και την αναγνώριση μέσα από αυτά, **της μαγευτικής και παράξενης πάντα ομορφιάς της ανθρώπινης φύσης.**

Κί' επαναφέροντας τέλος στη μνήμη μας τα όποια αποσπάσματα του λαϊκότροπου συνθέματος « Ο ΧΑΣΗΣ », μαγική θαρρείς εγγραφή εν είδει Ομιλίας του μόλις δεκαεφτάχρονου τότε Δημήτρη Γουζέλη, ανακαλούμε επί σκηνής την Κατερίνα, τη σύζυγο του Χάση, την Αγγέλω της Λασκαρούς, αγαπημένη του γιού του Χάση αλλά κι αγαπητικά ταυτόχρονα του πατέρα και όλους τους νεανικούς και μη ρόλους του έργου κί' αναπολούμε το μασκοφόρο τότε, αυτό «spettacolo», με τις μαλώστρες, τους μπερμπάντες και τις ψευτοπαληκαρίες, για να αισθανθούμε τη δροσιά της θεατρικής ανάσας με όλο το απαιτούμενο «rispetto», κοινώς τον σεβασμό μας για το παρελθόν της ζακυνθινής μάσκας και τη διαχρονικότητα του ρόλου της, πάνω αλλά και κάτω από τη σκηνή.....

Σαν άνθρωπος του Πολιτισμού, αισιοδοξώ πάντα για τη δημιουργική ευαισθησία των νέων καλλιτεχνών μας που θα εμπνευστούν με το ιδιαίτερο αυτό μέσο της μάσκας και θα επανεκτιμήσουν την εκφραστική της ποικιλότητα, τόσο παλιά και τόσο σύγχρονη ταυτόχρονα!

Σας ευχαριστώ πολύ.

Τώνης Λυκουρέσης

Ζάκυνθος, 22 Φεβρουαρίου 2025